

SİVİL TOPLUM İZLİYOR

Eylül 2021

“Cumhurbaşkanlığı İnsan Hakları Eylem Planı’nı izleme ve değerlendirme raporu”

Neyi izliyoruz?

Cumhurbaşkanının imzasıyla yayınlanan **İnsan Hakları Eylem Planı (İHEP)**, 11’inci Kalkınma Planı ile Yargı Reformu Strateji Belgesi temelindeki reform iradesinin devamı olarak tanıtıldı. Eylem Planıyla; detaylı bir mevzuat taramasıyla, hak ve özgürlüklerin genişletilmesinin yanı sıra kamu hizmetlerinin erişilebilir, hesap verilebilir, eşit, şeffaf ve adil bir şekilde sunulmasına ilişkin standartların yükseltilmesinin hedeflendiği ileri sürülüyor. Bu rapor, İHEP ile ortaya konan iddialar ve alınan mesafenin ölçümü ve tartışılması amacıyla her ay takipçileri ile paylaşılacak.

Nasıl izliyoruz?

Aylık raporumuz “Sivil Toplum İzliyor”; İHEP ile ortaya konan 9 amaç ve 11 ilkenin yanı sıra 393 faaliyetten hayata geçirilenlerin aylık dökümünü yaparak, atılan adımların eylem planıyla hedeflenen amaçlara uygunluğunu ve yeterliliğini tartışmayı amaçlıyor. Raporumuzda sivil toplumun yayınladığı aylık raporlar ve ülke gerçekleri ve kamu idaresinin iddiaları karşılaştırılacak. Adalet Bakanlığı ve ilgili dairelerinin yanı sıra İçişleri Bakanlığı verileri yayınlandığı takdirde raporumuzda yer bulacak. İHEP metninde ifade edilen ilkelerden de biri olan “şeffaflık ve hesap verebilirlik” ölçütlerinin Türkiye devlet idaresinde karşılık bulmadığı bir gerçektir. Hak savunucularının, basın kurum ve çalışanlarının karşı karşıya oldukları güçlüklerin sivil toplum raporlarına yansıyan rakamların “kesinliğini” etkilediği de unutulmamalıdır. Tam da bu nedenle atıf yapılan rakamların başında “en az” kelimesini sıklıkla kullanmak zorunda kaldık.

Devletin dediği...

Ceza infaz kurumlarında uygulanan ziyaret ve ödül yönetmeliğinde değişikliğe gidildi. İHEP kapsamında “Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklulara kendi dini bayramlarında açık görüş ve görüntülü görüşme gibi ilave imkânlar sağlandı”. Aynı düzenleme ile kapalı ceza infaz kurumunda bulunan çocukların ziyaretçileri ile görüşmelerinde uygulanan kapalı görüş usulüne [son verildi](#).

Adalet Bakanlığı ile Türkiye Noterler Birliğinin ortak çalışması ile Ankara 74. Noterliğinde pilot uygulama olarak başlatılan ‘Parmak izi ile Kimlik Doğrulama Sistemi’nin tanıtımı [yapıldı](#).

Resmi Gazetede yayımlanan Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) ilke kararı ile hakim ve savcıların derece yükselmelerini belirleyen kriterler arasına yargıda hedef süre uygulaması da eklendi.

İnsan Hakları Eylem Planı Takip Kurulu 4. Toplantısı 21 Eylül’de yapıldı.

Müebbet hapis cezası alan hükümlüler hariç olmak üzere yüksek güvenlikli ceza ve infaz kurumlarında kalan tutuklu ve hükümlülerin ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşin anne veya babasının yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır bir hastalığı bulunduğuunun sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesi durumunda her bir yakını için verilen hasta ziyareti izin sayısı, birden ikiye çıkarıldı.

Sivil toplumun gördüğü...

1. AMAÇ- Daha güçlü bir insan hakları koruma sistemi

Durum: Sivil toplum, muhalefet ve hak savunucularına yönelik baskılar artarak sürüyor.

31 Mayıs 2011’de dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim mitingi için Hopa’ya gideceği gün, bölgede yapılması planlanan hidroelektrik santrallerine (HES) karşı ilçe meydanındaki protestolarda kullanılan biber gazı nedeniyle hayatını kaybeden Metin Lokumcu davasının Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülme talebi kabul edildi; sanık polislerin itiraz başvurusu reddedildi.

2. AMAÇ- Yargı bağımsızlığı ve adil yargılanma ve adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi

Durum: Öngörülemez ve keyfi yargılamalar hukukun değil üstünlerin hukukun yürürlükte olduğunu kanıtlıyor.

Konya Cumhuriyet Başsavcılığı, Meram ilçesinde aynı aileden 7 kişinin katledildiği olayın güvenlik kamerası kayıtlarının aile avukatına gösterilip gösterilmeyeceğini Adalet Bakanlığı’na [sordu!](#)

Özgür Kadın Hareketi (TJA) dönem sözcüsü Ayşe Gökkan’ın yargılandığı Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi hakiminin Diyarbakır Barosu Başkanı Nahit Eren ve beraberindeki avukatları salondan zorla çıkarmasına 78 baro ortak açıklama ile tepki [gösterdi](#); hakim görevden uzaklaştırılması isteniyor.

3. AMAÇ- Hukuki öngörülebilirlik ve şeffaflık

Durum: Gazeteciler yargılanıyor, basın kuruluşları üzerindeki hukuki ve ekonomik baskı ve keyfiyet güç kazanıyor.

ABD merkezli hak örgütü Freedom House, Adrian Şahbaz ve Allie Funk'un derlediği "Freedom on the Net / 2021" raporunu yayınladı. "Küresel internet özgürlüğü endeksinin 11 yıldır gerilediği" kaydedilen raporda, başat sorunun hükümetler ve şirketler arasında yaşanan kullanıcı hakları bahsinde devam ettiği belirtildi. Çin 7. yılda da "internet özgürlüğü için en kötü ortama sahip ülke" olurken, Türkiye 100 üzerinden 34 puan ile "internetin özgür olmadığı ülkeler" kategorisinde yer aldı.

İş insanı Osman Kavala, cezaevinde 1400. günü geride bıraktı... İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi, Kavala'nın avukatlarının tahliye taleplerini bir kez daha reddederek tutukluluk halinin devamına karar verdi. "Kavala; insan hakları savunucuları, avukatlar, gazetecileri susturmak için kullanılan ve masumiyet karinesi, suçta ve cezada kanunilik ilkesi gibi hukukun en temel ilkelerini görülmemiş bir düzeyde hiçe sayan bir yargı sisteminin kurbanı" diyen Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu, bir açıklama yaparak karara tepki gösterdi; "Kavala'nın yasadışı tutukluluk hali insan hakları ve hukukun egemenliğine saygısızlık göstergesidir"...

4. AMAÇ- İfade, Örgütlenme ve Din Özgürlüklerinin Korunması ve Geliştirilmesi

Durum: Toplantı gösteri ve yürüyüşü hakkı fiilen askıya alındı.

Medya Araştırmaları Derneği, Ekim 2020'de yürürlüğe giren Sosyal Medya Yasası'nın basın özgürlüğünü nasıl etkilediğine ilişkin bir [rapor](#) hazırladı. Sansürlenен 658 haberin incelendiği raporun verilerine göre ilk sırada 336 içerikle 'yolsuzluk ve usulsüzlük', ikinci sırada ise 308 içerikle 'görevin kötüye kullanılması' konuları yer aldı. En çok sansür talebinde bulunanlar ise 'iş insanı' unvanını taşıyan kişiler, bakanlar ve üst düzey bürokratlar...

İnsan Hakları Derneği (İHD) Merkez Yürütme Kurulu üyesi Sait Çağlayan hakkında Hakkari 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davanın karar duruşması 23 Eylül 2021 tarihinde görüldü ve mahkeme Sait Çağlayan'ı 'örgüt üyesi olmak' suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırdı. Ayrıca İHD Hatay Şubesi tarafından Defne ilçesinde düzenlenmek istenen "Barış ve Dayanışma" konseri 25 Eylül 2021 tarihinde Defne Kaymakamlığı tarafından Covid-19 salgını gerekçe gösterilerek yasaklandı.

Eylül ayında 5 basın kurumuna ait 9 internet sitesine ve en az 34 habere mahkemeler tarafından erişim engelli getirildi. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından Halk TV, Fox TV, Halk TV, Kanal D, TR 35 ve TELE 1 kanallarına idari para cezaları verildi. Gazeteci Saygı Öztürk'ün 2 ayrı köşe yazısı nedeniyle Sözcü gazetesine Basın İlan Kurumu (BİK) tarafından 4 gün ilan ve reklam kesme cezası verildi.

Sağlık Bakanlığı tarafından aile hekimliği yönetmeliğinde yapılan değişiklikleri protesto etmek için Ağustos ayında iş bırakma eylemi yapan 800'ü aile hekimi olmak üzere toplam 1700 sağlık çalışanı hakkında Eylül ayında soruşturma açıldı ve daha soruşturma sonuçlanmadan sağlık çalışanlarına 2 günlük maaş kesintisi cezası verildi.

Özellikle toplanma özgürlüğü ihlali bakımından Eylül ayında öne çıkan olay ise üniversite öğrencilerinin barınma hakkı talebiyle başlattıkları nöbet eylemlerine yönelik kolluk güçlerinin müdahalesi ve çok sayıda kişinin gözüaltına alınması oldu. Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu ağır kriz ve yüksek enflasyon sonucu ev kiralarda ve yurt ücretlerinde görülen aşırı artış üniversite öğrencilerini ciddi bir barınma sorunuyla karşı karşıya bıraktı. Öğrenciler bu durumu protesto etmek, yaşadıkları soruna dair yetkililerin ve kamuoyunun dikkatini çekmek üzere parklarda gecelemeğe başladılar. Barınma hakkı için nöbet eylemleri kısa sürede ülke sathında yaygınlaştı. Bu eylemler bir yandan toplumun içinde bulunduğu ekonomik, sosyal sıkışmışlığı ve yaşanan adaletsizlikleri görünür kılarken diğer yandan öğrencilerin maruz kaldıkları kolluk müdahalesi ve şiddet de demokratik bir toplumun temelini oluşturan ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüklerinin ne denli kullanılmaz hale geldiğini bir kez daha ortaya koydu. Elbette bu süreçte umut verici olan şey ise toplumun nöbet tutan üniversite öğrencilerle dayanışma içinde olması idi.

5. AMAÇ- Kişi özgürlüğü ve güvenliğinin güçlendirilmesi

Durum: Erdoğan’a devlet büyüklerine ve bürokratlarına hakaret(!) ettiği suçlamasıyla yüzlerce kişi yargılanıyor.

Muş'un Korkut ilçesine bağlı Vartinis (Altınova) beldesinde 3 Ekim 1993 tarihinde aynı aileden 7’si çocuk 9 kişinin öldürüldüğü Vartinis Katliamı’na ilişkin davanın Yargıtay’ın bozma kararı sonrası Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yeniden başlayan yargılamasında, dönemin Korkut İlçe Jandarma Komutanı Bülent Karaoğlu’nun tutuklanması için yakalama kararı çıkarıldı. 4 Kasım’da görülmeye devam edilecek dava, zamanaşımı tehdidi altında...

Eylül ayında alınan yasak kararları ile Hakkâri’de 5 Haziran 2020 tarihinden bu yana uygulanan kesintisiz eylem ve etkinlik yasağı süresi 495 güne uzatılırken, Van’da 21 Kasım 2016 tarihinden bu yana uygulanan kesintisiz eylem ve etkinlik yasağı ise 1774 güne ulaşmış oldu.

6. AMAÇ- Kişinin maddi ve manevi bütünlüğü ile özel hayatının güvence altına alınması

Durum: LGBTİ+ bireylere yönelik sistematik devlet şiddeti artıyor.

Anayasa Mahkemesi, Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı’nın Adli Tıp raporuna rağmen, polisin “merdivenden düştü” beyanını esas alıp işkence başvurusunda takipsizlik kararı verilmesinin hak ihlali olduğuna hükmetti. Yüksek Mahkeme, 27 Temmuz 2016’da gözüaltında alınıp işkence edilen öğretmen Eyüp Birinci başvurusunda işkence yasağına ilişkin Anayasal ve uluslararası kuralı anımsattı: “Kötü muamele yasağı mutlak bir yasak olup, ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlike durumunda bile askıya alınamamaktadır. Terör ve örgütlü suçlarla mücadele gibi en zor koşullarda bile kötü muamele kesin olarak yasaklanmıştır” dedi.

Kaçırıldığı belirtilen ve 9 aydır kendisinden haber alınamayan, görevinden KHK ile ihraç edilen Başbakanlık eski raportörü Hüseyin Galip Küçüközyiğit'in kızı, babasının Sincan Cezaevinde tutulduğu bilgisinin verildiğini açıkladı. Nursena Küçüközyiğit'in "babasının akıbetine ilişkin tüm başvuruları" ya cevapsız bırakılmış ya da "bilgimiz yok" denilmişti. Benzer durumdaki Yusuf Bilge Tunç'tan ise 25 aydır haber alınamıyor.

7. AMAÇ- Mülkiyet hakkının daha etkin korunması

Durum: Şirkete, belediyeye, üniversiteye kayyım atanması günlük devlet pratiği haline geldi.

8. AMAÇ- Kırılğan kesimlerin korunması ve toplumsal refahın güçlendirilmesi

Durum: Türkiye, ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesinden Cumhurbaşkanı kararı ile ayrıldı.

[Bianet](#)'in yerel ve ulusal gazetelerden derlediği haberlere göre erkekler, Ağustos ayında en az 34 kadını ve 6 çocuğu öldürdü. En az 61 kadın 'erkek şiddetine uğradı.

9. AMAÇ- İnsan Hakları konusunda idari ve toplumsal farkındalık

Durum: İnternet yasakları kamu kurumları ve yöneticilerinin ve iktidar ortağı parti yöneticileri ve ileri gelenlerinin başvurularıyla Sulh Ceza Hakimliklerinin kopyala yapıştır kararlarıyla en geniş anlamıyla uygulanıyor.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarının uygulanmasını denetlemekle yükümlü Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Osman Kavala davasında daha önce yaptığı açıklamanın gereği olan "ihlal prosedürünü" başlatmadı; Aralık ayında prosedürün başlatılacağı bildiriminde bulunacak. Selahattin Demirtaş davasına ilişkin Türkiye'nin talebi olmamasına rağmen eylem planı hazırlaması için Türkiye'ye 30 Eylül'e kadar süre [verdi](#).

Adliye binaları önünde "adalet arayanlara" Siverek Katliamı'nda yakınlarını kaybeden Serdar İzol da katıldı. İzol, "geride kalan 2 yılda adalet sağlanmadığını" söyleyerek Şenyaşar Ailesi ile birlikte Urfa Adliyesi önünde haftanın bir günü nöbet tutacağını açıkladı.

İktidarın "sosyal medya müdahalelerine" bir destek de Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan geldi. DİB Başkanı Ali Erbaş, "Sosyal medyanın kullanımıyla alakalı hukuki çerçeveyi belirleyecek yasal bir mekanizmanın ihdası ve güçlü bir bilincin inşası ötelenemez bir zorunluluk" [dedi!](#) Erbaş, yeni yargı yılının Yargıtay açılış töreninde Yargıtay Başkanı ve Erdoğan'ı iki yanına alarak dua etmişti. Sosyal medya düzenlemesi hakkında konuşan TBMM Başkanı Mustafa Şentop da "Karşı karşıya bulunduğumuz en büyük tehditlerden biri dijital faşizmdir" dedi.

Teori ve Politika dergisinin 82. sayısı İbrahim Kaypakkaya ile ilgili bir yazı gerekçe gösterilerek toplatıldı.